

виготовленні 1 т газетного паперу. Склад паперу вважати 100 % целюлозою.

2. В Україні річні потреби металобрухту складають 1,6925 млн т. Скільки сталі (т) можна отримати, якщо відсоток брухту в ній становить 45%?

3. Користуючись додатковими джерелами інформації, установіть економічну вигоду від виготовлення штучної вовни з капрону, отриманого з 1 т нафти і 1 т вторинної сировини.

У результаті розв'язування розглянутих задач в учнів формуються і розвиваються предметна компетентність з хімії і ключові компетентності (під час роботи в команді, знаходження інформації, проведення математичних розрахунків, установлення міжпредметних зв'язків з іншими природничими науками і технологіями (залежно від змісту).

Висновки. Міні-проекти є ефективним методом компетентнісного навчання під час проведення занять на курсах за вибором. Під час виконання учнями зазначених типів проектів формуються знанневий, діяльнісний і ціннісний складники предметної хімічної компетентності і ключові компетентності. Наразі розробляється зміст компетентнісно орієнтованих задач і методика їх розв'язування під час навчання учнів на курсі за вибором «Розв'язування задач з хімії, 10–11 класи».

Література

1. Вороненко Т. І. Методичні засади реалізації екологічної складової курсу хімії на факультативних заняттях в основній школі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2010. 276 с.

2. Гоменюк Г.В. Методичні засади реалізації компетентнісного підходу в навчанні алгебри учнів основної школи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2016. 277 с.

3. Грабовий А. Експериментальні задачі з хімії: теорія і методика. *Біологія і хімія в школі*. 2007. № 3. С. 22–28.

УДК 159.9:37.015.3

Воронкевич О. М.

кандидат психологічних наук,
асистент кафедри практичної психології
ТНПУ ім. В. Гнатюка
oksnavoronkevych@ukr.net

Чопик С. В.

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри практичної психології
ТНПУ ім. В. Гнатюка
solomia_bodnar@ukr.net

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Постановка проблеми. Передовий педагогічний досвід свідчить про те, що покращення якості навчально-виховного процесу необхідно розпочати з удосконалення педагогічної освіти, яка повинна включати в себе не тільки

оволодіння студентами знаннями, а й розвиток певних особистісних якостей, які суттєво допомагатимуть їм у подальшій професійній діяльності. Зауважимо, що у навчально-виховній практиці педвишів немає спеціальних педагогічних методів активного впливу на особистість з метою професійної психокорекції її якостей, що сприяло б підвищенню виховного ефекту взаємодії викладача із студентами. Тож постає питання про необхідність підготовки майбутнього вчителя, який зможе у своїй практиці втілити основні концептуальні засади гуманістичної педагогіки з метою гармонійного і всебічного особистісного розвитку своїх вихованців, що є неможливим без постійної праці над собою і самовдосконалення.

Аналіз досліджень і публікацій. Загальнопедагогічні проблеми вдосконалення освітнього процесу, його гуманізації висвітлюються у працях сучасних науковців (А. Абдуліна, М. Берулава, А. Бойко, О. Бондаревська, Н. Єфремова, В. Лозова, В. Луговий, Ю. Паріжний та ін.), які відзначають пріоритетність цілей всебічного розвитку особистості майбутнього фахівця.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні психологічного тренінгу як засобу розвитку комунікативної компетентності студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як стверджують психологи у фахових періодичних виданнях (Ф. Василюк, С. Лебедева, І. Сингаївська, Т. Яценко та ін.), одним зі способів пізнання себе та інших, формування комунікативної компетентності є участь у соціально-психологічному тренінгу. Груповим формам психологічної роботи присвячено безліч матеріалів: теоретичних, методичних, дослідницьких (Т. Зайцева, Ю. Іванов, К. Рудестам, В. Сатір, К. Фопель, Н. Хрящева та багато інших). Проте, на наш погляд, ця тема залишається невичерпною.

Робота у спеціальних тренінгових групах може виступати як надійний засіб самопізнання особистості майбутніх вчителів, а отже, й усвідомлення особливостей функціонування їх психічного життя, певних сфер життєдіяльності, формування та розвитку професійно значущих особистісних якостей, якою є і комунікативна компетентність. Студенти в межах навчання у закладах вищої освіти мають можливість познайомитись з тренінговою роботою, включитись в групову діяльність і за допомогою інших учасників групи та тренера зростати особистісно, набувати не лише теоретичних знань, але й досвіду взаємодії із іншими.

Використання тренінгу у вищій школі має певні особливості. Це пов'язано зі специфікою навчального процесу, з одного боку, та специфікою групової форми роботи, з іншого. Розробляючи програму тренінгу, слід орієнтуватися на потреби і особливості аудиторії, їх можливості відвідування подібного роду занять. Феномен тренінгу, особливо соціально-психологічного, насамперед у тому, що учасники одержують безпосередньо таку підготовку, яка відповідає вимогам сучасного життя. Саме соціально-психологічний тренінг (далі – СПТ) є найперспективнішим методом психолого-педагогічної підготовки фахівців різних галузей, особливо тих, що пов'язані з різноманітними людськими контактами.

Нами була розроблена програма тренінгу підвищення комунікативної компетентності майбутніх вчителів. Ця програма припускає гуманістичну позицію тренера, спрямовану на усвідомлення учасниками себе, своїх

індивідуально-психологічних особливостей, ріст особистості, ствердження потреби в самоактуалізації, розвиток здатності до суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що забезпечується самим змістом і процесом реалізації програми.

Програма ґрунтується на принципах наступності, поетапності. Завдяки цьому учасники тренінгу поступово поглиблюються в процесі усвідомлення себе, відкриваючи різні сторони свого «Я», своїх можливостей у спілкуванні. У процесі тренінгу використовуються техніки самопізнання: аналіз, зворотний зв'язок, рефлексія, а також техніки міжособистісної взаємодії.

Етапами програми є: знайомство; розуміння себе, своїх індивідуально-психологічних особливостей; уточнення свого «комунікативного образу». Діагностичний етап: як я бачу себе? (Я у своїх очах); як я бачу іншого? (Інші в моїх очах); як інші бачать мене? (Я в очах інших); вироблення і закріплення ефективного типу взаємин із самим собою і навколишнім світом (оточуючими людьми); формувальний етап: розкриття свого «Я» іншій людині; вміння «бачити» іншого; подолання комунікативних бар'єрів; формування навичок ефективного спілкування; розуміння своїх емоцій; прийняття інших; прийняття свого тілесного та психічного образу «Я»; позитивне мислення; уява успіху; вихід із тренінгу; рефлексія.

У програмі втілені різноманітні методи роботи: психогімнастичні вправи, рольові ігри, релаксації, вправи на групову та індивідуальну роботу, тестові методики, домашні завдання тощо. Проте, які б не використовувалися вправи, найважливішою складовою є та атмосфера, у якій вони відбуваються. Тренер повинен створити обстановку психологічної підтримки і безпеки. Атмосфера спілкування в групі СПТ, за якої небезпека утиску гідності людини зводиться до мінімуму (відсутність порад, настанов, повчань, заохочення і покарання), дозволяє учасникам зробити продуктивні висновки про особисті причини власних труднощів спілкування, побудову взаємин з іншими людьми. Курс навчання в групі СПТ формує у її членів навички не тільки глибинного самопізнання, пізнання інших людей, оволодіння інструментарієм проникнення в приховані мотиви, але і апробації нових форм поведінки під впливом одержаної інформації.

Групове навчання сприяє гармонізації структури особистості учасників, оптимізації їх загальних здібностей до спілкування, таких як відвертість, щирість, здатність виражати емоції прийнятним для партнера способом тощо. Останнє забезпечується самою атмосферою спілкування в групі тренінгу, принципами, якими керується весь процес навчання, вживаними прийомами, виявленням психологічних першопричин труднощів у спілкуванні, відпрацюванням навичок і вмінь оптимального спілкування.

Участь у соціально-психологічному тренінгу дозволяє підвищити загальну культуру спілкування, сприяє зростанню відчуття необхідності у власному самовдосконаленні і відповідальності за свій розвиток, за реалізацію своїх потенційних можливостей. Крім того, вона розвиває емоційну чутливість, вирівнює адекватність у самооцінюванні і самосхваленні, що допомагає особистості краще розуміти свою та чужу поведінку, розширює можливості для адекватного вираження свого внутрішнього стану.

Відбуваються також зміни і в системі ціннісних орієнтації у бік їх соціалізації, зменшуються егоцентричні тенденції. Такі якості, як доброзичливість і щирість, переходять в норму взаємодії з оточуючими людьми.

Значні зміни відбуваються в області операційної системи спілкування. СПТ сприяє засвоєнню загальних правил, що забезпечують результативність комунікації (наприклад надавати допомогу іншим людям, вирішувати конфлікт, створювати творчу атмосферу при сумісному рішенні певних питань тощо).

Розробляючи програму соціально-психологічного тренінгу з метою розвитку та підвищення комунікативної компетентності, ми поклалися не тільки на змістове наповнення занять, методи та форми роботи, а й на сам процес навчання у тренінгу як джерело оптимізації досліджуваного нами феномена. Ми поставили за мету включити в заняття ті вправи та способи групової взаємодії, які допомагали б нам вплинути на психологічні особливості студентів, виявлені в процесі наших наукових пошуків (завищену або занижену самооцінку, підвищений рівень тривожності, низький рівень емпатії, проблему агресивності у спілкуванні, невміння встановлювати суб'єкт-суб'єктні стосунки, риси емоційної залежності тощо). Велика увага приділялася процесу самопізнання та усвідомлення своїх емоційних особливостей, прийняттю себе. Адже тільки усвідомивши власні труднощі, можна працювати над їх корекцією. Очікувані результати: розвиток комунікативних здібностей, подолання комунікативних бар'єрів, підвищення комунікативної компетентності майбутніх педагогів.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Удосконалення комунікативної компетентності особистості має відбуватися через цілеспрямований розвиток її структурних компонентів у поєднанні з розвитком комунікативної мотивації; формування позитивної установки на забезпечення творчого характеру; засвоєння і вияв технологічних вмінь та навичок у складних ситуаціях взаємодії. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у впровадженні програми розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів.

Література

1. Бодалев А. А. Личность и общение. Москва: Междунар. пед. акад., 1995. 328 с.
2. Бойко А. М. Від теорії до практики: критеріальні ознаки, відбір і поетапний процес упровадження педагогічних інновацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2013. 268 с.
3. Джонсон Д. В. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування / пер. з англ. В. Хомика. Київ: Академія, 2003. 288 с.
4. Когут І. В. Методика формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя: дослідно-експериментальна робота. *Молодий вчений*. 2015. № 7 (22). Ч. 2. С. 53–56.